

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI**

**Qo‘lyozma huquqida
UO‘K:334.75:6.01(575.1)**

ABDULXAKIMOV SIROJIDDIN NURBOY O‘G‘LI

**KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA INNOVATSIYALARDAN
FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH**

08.00. 15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
D I S S E R T A T S I Y A**

Ilmiy rahbar: iqtisodiyot fanlari doktori,
akademik, professor N. Tuxliyev

Toshkent – 2024

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
I BOB. KICHIK BIZNESDAGI INNOVATSION TAMOYILLAR VA TIZIMLI O‘ZGARISHLARNING NAZARIY-KONSEPTUAL JIHA TLARI.....	13
§1.1. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik tushunchasiga an’anaviy va innovatsion yondashuvlarning nazariy-uslubiy tahlili.....	13
§1.2. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish xususiyatlari.....	21
§1.3. Kichik biznesni innovatsion rivojlantirishning xorij tajribasini O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	32
Birinchi bob bo‘yicha xulosa.....	43
II BOB. KICHIK BIZNES TARMOQ VA HUDUDY TARKIBINING TAKOMILLASHUVIDA INNOVATSION OMILLARNING ROLI.....	44
§2.1. Kichik biznesni rivojlantirishning huquqiy-institutsional asoslari.....	44
§2.2. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasidagi tarkibiy siljishlar va hududiy o‘zgarishlar.....	56
§2.3. Kichik biznesdagi tarkibiy o‘zgarishlarning sohadagi innovatsion faollikka ta’siri.....	69
Ikkinchi bob bo‘yicha xulosa.....	79
III BOB. O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING INNOVATSION RIVOJLANISHINI JADALLASHTIRISH YO‘NALISHLARI	83
§3.1. O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini ekonometrik modellashtirish va uni rivojlantirishning istiqbollari.....	83
§3.2. O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasi va YIM o‘rtasidagi bog‘liqlikni ekonometrik modellashtirish va uning istiqbollari.....	95
§3.3. O‘zbekistonda xususiy biznes va kichik tadbirkorlikning barqaror rivojlanishini ta’minlashni takomillashtirish yo‘llari.....	113
Uchinchi bob bo‘yicha xulosa.....	121
XULOSA.....	123
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	128

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahonda global raqobatning kuchayib borishi sharoitida innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiy taraqqiyotning ahamiyati tobora kuchayib bormoqda. Innovatsion iqtisodiyotga o'tishning izchil va barqaror omili sifatida kichik biznes alohida o'rin tutmoqda. "Turli baholarga ko'ra, yuqori darajada rivojlangan mamlakatlar ishlab chiqarishidagi qo'shimcha o'sishning 75 dan 90 foizga qadar qismi aynan innovatsiyalardan foydalanish hisobiga ta'minlanmoqda. Buning ustiga, iqtisodiy inqirozga yuz tutgan mintaqalardagi ishlab chiqarishni jonlantirish innovatsion jarayonlarni faollashtirish hisobiga ro'y beradi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, innovatsion biznesning tashkil topishi va rivojlanishida kichik korxonalar ahamiyatli rol o'ynaydi. Yirik sanoat korxonalariga nisbatan davlatga soliq tushumi bo'yicha sezilarli darajada ortda qolsa ham, yangi texnologik ishlanmalarining rivojlanishi amalda kichik biznesning faol ishtirokisiz mumkin emas"¹. Shunga ko'ra, innovatsiyalar jarayonida kichik biznes rivojlanishidagi tendensiyalar va tarkibiy o'zgarishlarning maqsadga muvofiq yo'naltirilishini tartibga solish muhim ahamiyat kasb etadi.

Jahonda kichik innovatsion biznesning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini e'tiborga olgan holda uning iqtisodiy salohiyatidan to'la va samarali foydalanish yo'nalishidagi ilmiy tadqiqotlarga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu borada kichik biznes subyektlari innovatsion rivojlanish imkoniyatlari, innovatsion shaklda xo'jalik yuritish tizimi samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi ichki va tashqi omillarni aniqlash, kichik innovatsion biznes subyektlarini yuqori malakali kadrlar bilan ta'minlash, kichik biznes subyektlari tomonidan innovatsiyalarni o'zlashtirish va innovatsion texnologiyalarni ayirboshlash muammolari bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va barqaror rivojlanishni ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik imkoniyatlaridan samarali

¹ Гусев А.К., Жеребцов В.И. Малый бизнес и инновации: основные проблемы и пути решения. – <https://cyberleninka.ru/article/n/malyy-biznes-i-innovatsii-osnovnye-problemy-i-puti-resheniya>

foydalanishga e'tibor qaratilmoqda. "...Kichik biznes – bu mahallaga, tumanga yangi muhit olib kiradigan, odamlarimizga shijoat beradigan katta kuchdir. Iqtisodiyoti jadal rivojlanayotgan ko'plab davlatlarda ish o'rinlarining 70-80 foizi shu soha vakillari tomonidan yaratilmoqda. Barcha nufuzli kompaniyalar tarixi ham aynan kichik va o'rta biznesdan boshlangan"². O'zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish konsepsiyasi loyihasiga muvofiq "KBXTni rivojlantirishning maqsadi mamlakat aholisining umumiy daromadlaridagi tadbirkorlik ulushini 70 foizga yetkazish hisoblanadi". Mazkur vazifalarning samarali amalga oshirilishi mamlakatda kichik biznes rivojlantirishda innovatsion omillardan foydalanishni yanada takomillashtirish, faoliyatida innovatsion salohiyati nisbatan yuqori bo'lgan kichik biznes korxonalarini aniqlash asosida ilm-fan yutuqlariga, texnologiyalar transferi va ratsionalizatorlik takliflariga asoslangan holda o'zaro hamkorlik qiluvchi kichik innovatsion korxonalar guruhini tashkil etish yo'llarini asoslash, yirik va o'rta korxonalar hamda markaziy hududlarda faoliyat ko'rsatayotgan kichik innovatsion korxonalarda mahsulot ishlab chiqarishning muayyan jarayoni yoki qismini kooperatsiya asosida hududlarning olis aholi punktlaridagi kichik biznes korxonalarida tashkil etish orqali mamlakatda innovatsion ishlab chiqarishni kengaytirish, innovatsiyani joriy etishga mas'ul idora va tashkilotlar tomonidan xorij mamlakatlarida keng amaliy sinovdan o'tgan kichik ko'lamdagi innovatsion texnologiya va ishlanmalarni aniq innovatsion loyihalar asosida kichik innovatsion korxonalariga joriy etishni ta'minlovchi innovatsion markazlar faoliyatini yo'lga qo'yish, innovatsion jarayonlarning kichik biznes subyektlari faoliyatiga ta'sirining prognoz ko'rsatkichlari ishlab chiqishga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqot ishlarini taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 24-maydagi PF-5052-son "Bandlik sohasida davlat siyosatini yanada takomillashtirish va mehnat organlari faoliyati samaradorligini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2018-yil 22-

² Tadbirkorlik rivojini yanada yuksak bosqichga k'utariش – ustuvor vazifamizdir. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимиз тadbirkorлари билан очик мулоқот шаклида ўтказилган учрашувдаги нутқи. <https://president.uz/uz/lists/view/6561>